

Redakcja: Grzegorz Gil (dyrektor IEŚ), Anton Saifullayev
(zastępca dyrektora IEŚ), Agnieszka Zajdel (sekretarz redakcji),
Spasimir Domaradzki, Bartłomiej Krzysztan, Damian Szacawa,
Agata Tatarenko

Nr 1611 (116/2026) | 07.05.2026

ISSN 2657-6996
© IEŚ

Aleksandra Kuczyńska-Zonik

Dyplomacja naukowa jako instrument wpływu Rosji w regionie Morza Bałtyckiego

Dyplomacja naukowa, tradycyjnie postrzegana jako narzędzie współpracy i budowania zaufania między państwami, w przypadku Rosji coraz częściej traktowana jest instrumentalnie. W regionie Morza Bałtyckiego współpraca akademicka, badania naukowe i działalność ekspercka są wykorzystywane przez Federację Rosyjską jako element szerszej strategii wpływu – służącej odbudowie pozycji geopolitycznej, kształtowaniu narracji oraz oddziaływaniu na elity polityczne i opinię publiczną. W warunkach rosnącej międzynarodowej izolacji Rosji po 2022 r. działania te wpisują się w logikę jej operacji hybrydowych, łącząc funkcje poznawcze, dyplomatyczne i operacyjne.

Niuanse dyplomacji Rosji. Pojęcie dyplomacji naukowej odnosi się do wykorzystania współpracy naukowej, badań oraz wiedzy eksperckiej jako narzędzia wspierającego politykę zagraniczną i realizację interesów państwa. Obejmuje ona zarówno budowanie relacji międzynarodowych poprzez wspólne projekty badawcze i wymianę akademicką, jak i wykorzystywanie ekspertyzy naukowej do podejmowania decyzji politycznych.

Działania w ramach dyplomacji naukowej od dawna stanowią ważny element wpływu Rosji w regionie Morza Bałtyckiego. Jej celem jest odbudowa i utrzymanie wpływów politycznych, mimo postępującej izolacji po agresji na Ukrainę oraz rozszerzenia NATO o Finlandię i Szwecję. Jednocześnie Rosja stara się podważać spójność państw regionu poprzez działania hybrydowe, ingerencję w politykę wewnętrzną, wpływanie na debatę publiczną oraz eksponowanie kwestii praw mniejszości czy narracji historycznych. Efektem tych działań ma być nie tylko odzyskanie pozycji strategicznej, ale także testowanie odporności państw NATO i UE oraz budowanie długofalowej zdolności oddziaływania bez konieczności bezpośredniej konfrontacji militarnej (zob. także [„Komentarze IEŚ” nr 1042, 1043](#)).

Instrumenty dyplomacji naukowej Rosji w regionie Morza Bałtyckiego. Rosja w coraz większym stopniu instrumentalizuje naukę i współpracę akademicką jako element swojej strategii oddziaływania w regionie Morza Bałtyckiego. Instytucje badawcze i uniwersytety są wykorzystywane jako narzędzia dyplomacji, służące nawiązywaniu kontaktów z elitami eksperckimi i politycznymi oraz pozyskiwaniu informacji. Powstające w tym celu specjalne centra badawcze koordynowane przez administrację prezydencką i powiązane ze służbami specjalnymi prowadzą działalność naukową, a ich wyniki badań oraz kontakty naukowe są wykorzystywane na potrzeby operacyjne (np. wywiadowcze).

Przykładem jest koncepcja makroregionu bałtycko-skandynawskiego, o której poinformowały na początku 2026 r. służby bezpieczeństwa Estonii¹. Projekt został rozwinięty przez Rosję jako odpowiedź na zmieniające się uwarunkowania geopolityczne po 2022 r., w szczególności rozszerzenie NATO oraz ograniczenie udziału Rosji w dotychczasowych formatach współpracy regionalnej ([„Komentarze IEŚ”, nr 561, 616](#)). Z naukowego punktu widzenia koncepcja stanowi ramę poznawczą i analityczną, która pozwala Rosji postrzegać region jako pole rywalizacji geopolitycznej, sekurytyzacji i militaryzacji. Wiedza o dynamice regionu może służyć utrzymaniu minimalnych kanałów kontaktu w sytuacji rozpadu formalnych mechanizmów współpracy. Istotnym elementem koncepcji jest wykorzystanie środowisk akademickich i eksperckich jako platformy do odbudowy kontaktów międzynarodowych oraz wpływania na debatę publiczną. Badacze zaangażowani w projekt makroregionu

¹ Estonian Foreign Security Intelligence, *International Security and Estonia 2026*, <https://raport.valisluureamet.ee/2026/en/> [5.05.2026].

bałtycko-skandynawskiego mają wykorzystywać swoje kontakty międzynarodowe do odbudowy relacji z decydentami politycznymi w państwach bałtyckich i nordyckich. Ponadto – jak wynika z raportu służb estońskich – zarówno tematy badań, jak i skład zespołów badawczych są zatwierdzane przez administrację prezydencką, a wyniki analiz trafiają bezpośrednio do struktur władzy i służb specjalnych.

Szczególnym elementem tej koncepcji jest tzw. platforma bałtycka, czyli format współpracy i dialogu powstały w 2023 r., który formalnie ma charakter akademicki, lecz w rzeczywistości służy stopniowemu przesuwaniu agendy z tematów neutralnych – takich jak współpraca kulturalna, humanitarna, środowiskowa czy kwestie klimatyczne – w stronę zagadnień politycznych i bezpieczeństwa. Dla przykładu tego rodzaju wydarzenia odbywają się na Petersburskim Uniwersytecie Państwowym i w Rosyjskiej Akademii Nauk oraz finansowane są w ramach krajowych projektów badawczych². Jak wskazują organizatorzy konferencji odbywających się pod egidą platformy bałtyckiej: „Jednym z celów platformy bałtyckiej jest znalezienie wspólnego mianownika w sferze naukowej, kulturalnej i edukacyjnej, który mógłby stać się podstawą do zbudowania nowego systemu interakcji pomiędzy Wschodem i Zachodem, Południem i Północą”³. Rosja próbuje nadawać jej pozory międzynarodowej legitymizacji poprzez włączanie uczestników z państw zaprzyjaźnionych, takich jak Białoruś, Turcja, Indie, Chiny czy państwa Globalnego Południa. Tego rodzaju współpraca naukowa kształtuje korzystne dla Rosji narracje w międzynarodowej przestrzeni informacyjnej oraz sprzyja potencjalnemu transferowi wiedzy i technologii, co ze względu na sankcje nałożone na Rosję zostało znacząco ograniczone. W efekcie działalność ta wykracza poza klasyczne rozumienie wolności akademickiej, stając się częścią szerszego aparatu wpływu państwa rosyjskiego.

Podobnie litewskie i łotewskie służby bezpieczeństwa wskazywały, że rosyjskie instytucje akademickie, fundacje oraz ośrodki analityczne prowadzą skoordynowane działania o charakterze pseudobadawczym, których rezultatem ma być produkcja treści zgodnych z linią narracyjną Rosji. Działania te są ukierunkowane na prezentowanie narracji delegitymizujących państwowość Litwy, Łotwy i Estonii jako wiarygodnych i opartych na wiedzy eksperckiej. Do kluczowych aktorów zaangażowanych w tym obszarze należą – wskazywane w raporcie litewskich służb – Bałtycki Uniwersytet Federalny im. Immanuela Kanta, Fundacja Wspierania i Ochrony Praw Rodaków Mieszkających za Granicą (powiązana z Ministerstwem Spraw Zagranicznych Federacji Rosyjskiej oraz Rossotrudnicestwem), a także Fundusz Pamięci Historycznej funkcjonujący pod auspicjami Administracji Prezydenta Rosji. Mechanizm operacyjny tychże podmiotów obejmuje organizację wydarzeń eksperckich (konferencje, seminaria, ekspozycje tematyczne), w ramach których generowane i dystrybuowane są treści wpisujące się w rosyjskie ramy interpretacyjne dotyczące państw bałtyckich. Do udziału w tych wydarzeniach zapraszani są uczestnicy z regionu (Łotwy, Estonii, Niemiec, Polski) oraz z innych części Europy (np. Niderlandów), którzy prezentują stanowiska zbieżne z narracją rosyjską (tego typu działania wykorzystywane są także na okupowanym Krymie, zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 1493](#)).

Wnioski. Z perspektywy Rosji działalność naukowa i współpraca akademicka są systemowo podporządkowane celom państwowym i bezpieczeństwa, a ich autonomia jest ograniczona przez ścisłą kontrolę administracji prezydenckiej i służb specjalnych. Oznacza to, że instytucje naukowe pełnią funkcję narzędzi operacyjnych, dostarczając wiedzy o regionie oraz kanałów dostępu do elit politycznych i eksperckich.

Przykład makroregionu bałtycko-skandynawskiego pokazuje, że rosyjska dyplomacja naukowa ma charakter instrumentalny i warstwowy: rozpoczyna się od pozornie neutralnych tematów współpracy, które służą budowaniu zaufania i rozwijaniu sieci kontaktów, a następnie stopniowo przechodzą do zagadnień politycznych i bezpieczeństwa. W tym procesie działalność naukowców może być wykorzystywana instrumentalnie przez

² Przykładem może być międzynarodowa konferencja poświęcona humanitarnemu wymiarowi regionu Morza Bałtyckiego w zmieniającym się świecie, zorganizowana przez Rosyjską Akademię Nauk w 2024 r., Институт Европы РАН Федеральное Государственное Бюджетное Учреждение Науки Институт Европы Российской Академии Наук, «Балтийская Платформа» В Санкт-Петербурге, <https://www.instituteofeurope.ru/nauchnaya-zhizn/novosti/item/17122024> [6.05.2026].

³ Санкт-Петербургский государственный университет, Снижение геополитической напряженности в Европе обсудили на сессии «Балтийской платформы» в СПбГУ, <https://spbu.ru/news-events/novosti/snizhenie-geopoliticheskoy-napryazhennosti-v-evrope-obsudili-na-sessii> [5.05.2026].

państwo – zarówno do budowania pozytywnego wizerunku i miękkiego wpływu (*soft power*), jak i do pozyskiwania informacji, kształtowania narracji czy wzmacniania strategicznych przewag w obszarach technologicznych i bezpieczeństwa, co wpisuje się w logikę *sharp power*. W tym sensie dyplomacja naukowa Rosji może służyć identyfikacji słabości państw regionu oraz formułowaniu rekomendacji politycznych, które mogą podważać ich stabilność i spójność, w tym poprzez ingerencję w politykę wewnętrzną, wzmacnianie podziałów czy podważanie polityk bezpieczeństwa i energetycznych. Stanowi ona zatem element szerokiego aparatu działań hybrydowych i dyplomacji cieni⁴.

Rosja nie jest jedynym państwem, które wykorzystuje dyplomację naukową do realizacji swoich interesów w regionie Morza Bałtyckiego. Już wcześniej na Łotwie⁵ i w Estonii⁶ ostrzegano, że chińskie instytucje aktywnie dążą do współpracy technologicznej z zachodnimi uniwersytetami i ośrodkami badawczymi, traktując to jako sposób na zdobycie zaawansowanej wiedzy i innowacji. Partnerstwa te – często przedstawiane jako wymiana akademicka lub wspólne projekty badawcze – mogą ostatecznie przynieść wymierne korzyści chińskim służbom wywiadowczym i administracji państwowej (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 197](#)).

⁴ Termin dyplomacja cieni (*shadow diplomacy*) odnosi się do nieoficjalnych lub nieformalnych działań dyplomatycznych prowadzonych przez podmioty niepaństwowe lub osoby prywatne. Działania te często uzupełniają lub pomijają formalne kanały rządowe w celu osiągnięcia korzyści. Mogą one obejmować zakulisowe negocjacje lub rozmowy prowadzone przez prywatnych wysłanników, mające na celu rozwiązanie konfliktu lub wywarcie określonego wpływu na politykę.

⁵ Latvian State Security Service (VDD), *Annual Report for 2020*, <https://vdd.gov.lv/uploads/materials/8/en/annual-report-2020.pdf> [5.05.2020].

⁶ M. Läänemets, *Academic Co-operation with the People's Republic of China: Dangers and Temptations*, 27.04.2020, <https://icds.ee/en/academic-co-operation-with-the-peoples-republic-of-china-dangers-and-temptations/> [5.05.2026].